

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

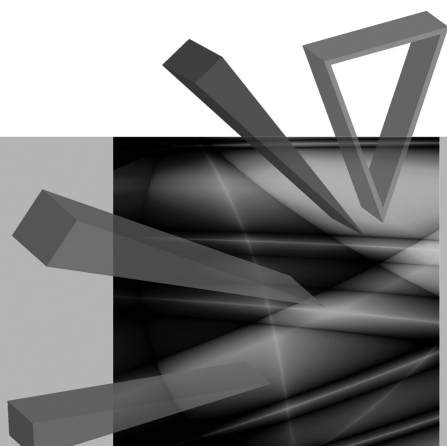
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Wojciech Zysk

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

MIĘDZYNARODOWE OBROTY USŁUGOWE W LATACH 2004-2011

Streszczenie: W artykule przedstawiono badania wielkości międzynarodowych obrotów usługowych na świecie, w Unii Europejskiej i w Polsce, zaprezentowano zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług oraz głównych eksporterów i importerów usług. Badania objęły lata 2004-2011, co pozwoliło na analizę opisywanych zjawisk zarówno przed kryzysem gospodarczym, jak i czasie jego trwania. W większości przypadków zaobserwowano większe obroty w roku 2011 niż w początkowym roku kryzysu (2008) – zarówno w eksporcie, jak i w imporcie, co może świadczyć o odwracaniu się negatywnego trendu dotyczącego międzynarodowych obrotów usługowych.

Słowa kluczowe: handel usługami, eksport i import usług na świecie, w Europie i Polsce, handel usługami a kryzys gospodarczy.

1. Wstęp

W ciągu ostatnich lat rozwoju gospodarki światowej obserwuje się dynamiczny wzrost znaczenia międzynarodowych obrotów usługowych. Procesom tym towarzyszą zmiany znaczenia opisywanego sektora w rozwoju poszczególnych krajów, a zwłaszcza rosnący udział usług w tworzeniu PKB oraz powiększająca się wartość usług będących przedmiotem wymiany międzynarodowej¹. Celami niniejszego opracowania są: przedstawienie wielkości międzynarodowych obrotów usługowych na świecie, w Unii Europejskiej i w Polsce, przedstawienie zmian w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług (w analogicznej strukturze geograficznej)

¹ Por.: W. Zysk, *Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2010*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Handel międzynarodowy w warunkach kryzysu gospodarczego. Implikacje dla Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 125 i n.; *Non-Equity Modes of International Production and Development*, World Investment Report 2011, www.unctad.org (30.12.2011); A. Kuźnar, *Usługi w handlu międzynarodowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 56 i n.; A. Wróbel, *Międzynarodowa wymiana usług*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 81 i n.; B. Pera, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a eksport usług*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 201 i n.

oraz przedstawienie głównych eksporterów i importerów usług. Badania objęły lata 2004-2011, co pozwoli na analizę opisywanych zjawisk zarówno przed kryzysem gospodarczym, jak i czasie jego trwania.

2. Wielkość obrotów usługowych – ujęcie globalne

Wzrost znaczenia sektora usług ma związek z globalizacją i internacjonalizacją działalności gospodarczej w skali międzynarodowej, a także ze skokowym postępem techniki i technologii informatycznych (możliwość świadczenie usług na odległość). Procesy te znajdują odzwierciedlenie w zmianach wielkości międzynarodowej wymiany usług. W tabeli 1 przedstawiono wielkości światowego eksportu i importu usług w omawianych latach.

Tabela 1. Wielkość obrotu usługowego na świecie, lata 2004-2011 (w mld USD, ceny bieżące)

Rok	Kierunek handlu	
	eksport	import
2004	2229,7	2132,4
2005	2495,9	2372,9
2006	2830,9	2658,5
2007	3408,1	3171,8
2008	3842,4	3622,1
2009	3386,0	3211,6
2010	3692,5	3511,2
2011	4168,8	3953,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/ServiceProfile/WSDBServicePFHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

Jak można zauważyć w tabeli 1, w roku 2009 – gdy kryzys finansowy rozprzeździł się na świecie – nastąpił spadek obrotów zarówno eksportu usług (z 3842,4 mld USD w roku 2008 do 3386 mld USD w 2009 r.), jak i importu (z 3622,1 mld USD w roku 2008 do 3211,6 mld USD w 2009). W roku 2011 poziom zarówno eksportu, jak i importu przekroczył wartość obrotów sprzed początku kryzysu (w eksporcie 4168,8 mld USD w porównaniu z 3842,4 mld USD w roku 2008 oraz w imporcie 3953 mld USD w porównaniu z 3622,1 mld USD w roku 2008).

3. Wielkość obrotów usługowych w Unii Europejskiej

Po analizie zmian wolumenu światowych obrotów usługowych przedstawione zostaną badania dotyczące Unii Europejskiej. W tabeli 2 przedstawiono wielkości unijnej eksportu i importu usług w omawianych latach.

Tabela 2. Wielkość obrotu usługowego – Unia Europejska, lata 2004-2011
(w mld USD, ceny bieżące)

Rok	Kierunek handlu	
	eksport	import
2004	1072,8	981,9
2005	1181,4	1071,5
2006	1329,7	1175,5
2007	1609,7	1410,1
2008	1791,8	1583,5
2009	1529,2	1378,5
2010	1568,8	1404,1
2011	1781,9	1542,8

Źródło: jak w tabeli 1.

Jak można zauważyć w tabeli 2, w roku 2009 – gdy kryzys finansowy dotarł do krajów Unii Europejskiej – nastąpił spadek obrotów zarówno eksportu usług (z poziomu 1791,7 mld USD w roku 2008 do 1529,2 mld USD w 2009 r.), jak i importu (z 1583,5 mld USD w roku 2008 do 1378,5 mld USD w roku 2009). W roku 2011 ani poziom eksportu, ani importu nie wrócił do wolumenu sprzed początku kryzysu w roku 2008 (w 2011 r. 1781,9 mld USD w eksporcie i 1542,8 mld USD w imporcie).

4. Wielkość obrotów usługowych w Polsce

Po analizie zmian wolumenu światowych i unijnych obrotów usługowych przedstawione zostaną badania dotyczące naszego kraju. W tabeli 3 przedstawiono wielkości polskiego eksportu i importu usług w omawianych latach.

Jak można zauważyć w tabeli 3, w roku 2009 – gdy kryzys finansowy dotarł również do naszego kraju – nastąpił spadek obrotów zarówno eksportu usług (z po-

Tabela 3. Wielkość obrotu usługowego w Polsce, lata 2004-2011
(w mld USD, ceny bieżące)

Rok	Kierunek handlu	
	eksport	import
2004	13,3	13,2
2005	16,2	15,4
2006	20,5	19,4
2007	28,6	23,7
2008	35,3	29,7
2009	28,6	23,6
2010	32,4	28,8
2011	36,9	30,8

Źródło: jak w tabeli 1.

ziomu 35,3 mld USD w roku 2008 do 28,6 mld USD w 2009 r.), jak i importu (z 29,7 mld USD w roku 2008 do 23,6 mld USD w roku 2009). Co ciekawe (analogicznie jak w przypadku obrotów na świecie, ale inaczej niż we wszystkich krajach Unii Europejskiej), w roku 2011 poziom zarówno eksportu, jak i importu przekroczył wolumen sprzed początku kryzysu.

5. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług

Kolejnym zagadnieniem, które będzie poddane analizie, są zmiany opisywanych zjawisk w ujęciu gałęziowym. Światowa Organizacja Handlu wyróżnia trzy zasadnicze rodzaje usług²: transportowe, turystyczne oraz pozostałe. Usługi transportowe obejmują obsługę międzynarodowych obrotów towarowych oraz ruchu osobowego różnymi rodzajami transportu: samochodowym, kolejowym, lotniczym, żegluga morskiej i śródlądowej, oraz tzw. transport przemysłowy. Usługi turystyczne to przede wszystkim społecznie użyteczne czynności służące zaspokojeniu potrzeb turystycznych materialnych i niematerialnych człowieka. Do usług pozostałych zalicza się: telekomunikacyjne, budowlane, finansowe, ubezpieczeniowe, komputerowe i IT, opłaty licencyjne i podobne należności, inne usługi biznesowe oraz osobiste, kulturalne i rekreacyjne. Celem tej części opracowania jest przedstawienie zmian w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług w analogicznej strukturze geograficznej, jak w części dotyczącej wielkości obrotów (świat, Unia Europejska, Polska).

5.1. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług – ujęcie globalne

Analiza przedmiotowego zagadnienia opracowana zostanie w podziale na dwa kierunki wymiany, czyli eksport i import usług w latach 2004-2011. W tabeli 4 przedstawiono strukturę gałęziową sprzedaży zagranicznej usług na świecie.

Tabela 4. Struktura gałęziowa eksportu usług na świecie w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Usługi rynkowe	2229 700	2495 900	2830 900	3408 100	3842 400	3386 000	3692 500	4168 800
– transport	502 800	569 300	636 600	767 100	889 800	683 900	785 400	860 100
– turystyczne	638 000	689 100	753 900	868 000	953 500	866 000	938 400	1067 400
– pozostałe usługi	1088 800	1237 500	1440 400	1773 100	1999 200	1836 100	1968 600	2239 900

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

² Por.: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (10.03.2013).

Jak widać w tabeli 4, w światowym eksporcie usług przed kryzysem finansowym (lata 2004-2005) dominującą pozycję zajmowały tzw. usługi tradycyjne, czyli transportowe i turystyczne, które stanowiły łącznie ponad połowę całości wymiany. W latach następnych obserwujemy już dominację usług pozostałych. W roku 2011 poziom eksportu nie wrócił do wolumenu sprzed początku kryzysu tylko w kategorii „transport”, natomiast w dwóch innych przekroczył wartość obrotów z roku 2008. Jak wcześniej wspomniano – traktując eksport jako wyznacznik konkurencyjności – warto dokładniej zbadać opisywane tendencje i zmiany w tym właśnie kierunku wymiany. W tabeli 5 zamieszczono szczegółowe dane dotyczące kategorii „pozostałe usługi”.

Tabela 5. Struktura gałęziowa eksportu „usług pozostałych” na świecie w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Telekomunikacja	51 500	59 300	70 800	82 300	96 200	90 500	83 400	102 200
Budownictwo	44 900	55 600	66 300	83 200	105 900	95 100	94 500	101 800
Ubezpieczenia	56 100	49 300	61 900	76 200	87 200	84 100	84 100	86 000
Finansowe	151 900	179 500	223 400	296 400	295 700	249 600	266 000	310 300
Komputerowe i IT	96 600	108 200	130 800	160 900	201 400	190 300	215 200	249 500
Opłaty licencyjne i podobne należności	133 100	151 600	163 300	193 900	223 900	221 700	245 100	267 900
Inne usługi biznesowe	522 500	601 700	687 400	839 200	947 300	866 500	937 400	1 069 800
Osobiste kultura i rekreacja	32 300	32 200	36 500	41 100	41 600	38 300	43 000	521 00

Źródło: jak w tabeli 4.

Jak można zauważyć w tabeli 5, w roku 2011 poziom eksportu w kilku przypadkach przekroczył poziom sprzed kryzysu: dotyczy to telekomunikacji, usług finansowych, komputerowych i IT, opłat licencyjnych i podobnych należności, innych usług biznesowych oraz osobistych, kultury i rekreacji. W pozostałych kategoriach szczegółowych poziom eksportu nie wrócił do wolumenu sprzed początku kryzysu. Kolejnym analizowanym kierunkiem będzie import – w tabeli 6 przedstawiono strukturę gałęziową importu usług na świecie.

Tabela 6. Struktura gałęziowa importu usług na świecie w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Usługi rynkowe	2132 400	2372 900	2658 500	3171 800	3622 100	3211 600	3511 200	3953 000
– transport	596 900	678 600	755 300	896 200	1044200	816 000	960 200	1 101 400
– turystyczne	586 700	639 900	692 200	799 500	866 600	789 000	847 600	949 100
– pozostałe usługi	948 700	1054 400	1211 000	1476 200	1711 300	1606 600	1703 500	1860 900

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

Z tabeli 6 wynika, że w światowym imporcie usług przed kryzysem finansowym (lata 2004-2008) dominującą pozycję zajmowały tzw. usługi tradycyjne, czyli transportowe i turystyczne, które stanowiły łącznie ponad połowę całości importu. W roku 2011 poziom importu tylko w zakresie transportu nie powrócił do poziomu sprzed początku kryzysu.

5.2. Zmiany struktury gałęziowej międzynarodowej wymiany usług w Unii Europejskiej

Podobnie jak w ujęciu globalnym, analiza przedmiotowego zagadnienia opracowana zostanie w podziale na dwa kierunki wymiany, czyli eksport i import usług w latach 2004-2011. W tabeli 7 przedstawiono strukturę gałęziową sprzedaży zagranicznej usług w Unii Europejskiej.

Tabela 7. Struktura gałęziowa eksportu usług w Unii Europejskiej w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Usługi rynkowe	1072 769	1181 379	1329 721	1609 706	1791 777	1529 248	1568 808	1781 882
– transport	234 336	262 109	293 881	354 824	408 823	313 409	339 436	372 533
– turystyczne	283 043	295 159	319 673	364 765	388 578	337 046	331 902	377 054
– pozostałe usługi	555 390	624 111	716 167	890 117	994 376	878 793	897 470	1030 916

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

Jak widać w tabeli 7, w unijnym eksporcie usług przed kryzysem finansowym (lata 2004-2007) dominującą pozycję zajmowały tzw. pozostałe usługi, które stanowiły łącznie ponad połowę całości wymiany. W roku 2011 poziom eksportu wrócił do wolumenu sprzed początku kryzysu tylko w kategorii pozostałe usługi – widać zatem wpływ spowolnienia gospodarczego. Kolejna analiza – podobnie jak w przypadku eksportu usług globalnie i pamiętając o sprzedaży zagranicznej jako wyznaczniku konkurencyjności gospodarek – będzie dotyczyć szczegółowego badania opisywanych tendencji i zmian w tym właśnie kierunku wymiany. W tabeli 8 zamieszczono szczegółowe dane dotyczące kategorii „pozostałe usługi”.

W tabeli 8 można zauważyć, że w roku 2009 – w porównaniu z rokiem 2008 – nastąpił spadek eksportu usług w każdej badanej kategorii, oprócz opłat licencyjnych i podobnych należności (przyrost o 2%). W roku 2011 poziom eksportu w przypadku usług komputerowych i IT, opłat licencyjnych i podobnych należności, innych usług biznesowych oraz osobistych, kultury i rekreacji przekroczył poziom sprzed kryzysu. Kolejnym analizowanym kierunkiem będzie import. W tabeli 9 przedstawiono strukturę gałęziową importu usług w Unii Europejskiej.

Tabela 8. Struktura gałęziowa eksportu „usług pozostałych” w Unii Europejskiej w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Telekomunikacja	22 021	25 786	30 052	35 346	41 029	36 859	brak danych	brak danych
Budownictwo	23 209	29 280	33 141	39 991	46 292	40 717	38 017	39 216
Ubezpieczenia	31 529	22 789	31 642	40 053	45 859	43 338	42 414	39 707
Finansowe	79 786	94 222	118 331	161 544	161 368	129 396	130 415	153 436
Komputerowe i IT	58 346	62 504	73 395	91 028	111 885	102 888	107 226	128 652
Oplaty licencyjne i podobne należności	42 515	48 899	51 331	61 923	75 087	76 822	82 050	93 832
Inne usługi biznesowe	277 874	319 687	357 238	433 911	486 339	424 496	432 208	498 557
Osobiste kultura i rekreacja	14 472	14 345	14 222	16 198	16 503	14 796	17 450	24 953

Źródło: jak w tabeli 7.

Tabela 9. Struktura gałęziowa importu usług w Unii Europejskiej w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Usługi rynkowe	981 887	1071500	1175483	1410103	1583535	1378497	1404133	1542799
– transport	227 548	249 488	277 539	325 324	367 480	277 343	308 600	338 309
– turystyczne	279 804	296 867	310 440	357 136	386 878	333 680	327 318	350 372
– pozostałe usługi	474 535	525 146	587 503	727 643	829 178	767 474	768 216	812 597

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

Jak widać w tabeli 9, w unijnym imporcie usług przed kryzysem finansowym (lata 2004-2006) dominującą pozycję zajmowały tzw. usługi tradycyjne, czyli transportowe i turystyczne, które stanowiły łącznie ponad połowę całości importu. W roku 2011 poziom importu w żadnej kategorii usług nie powrócił do poziomu sprzed początku kryzysu.

5.3. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług w Polsce

Podobnie jak w ujęciu globalnym, również w Unii Europejskiej analiza przedmiotowego zagadnienia opracowana zostanie w podziale na dwa kierunki wymiany, czyli eksport i import usług w latach 2004-2011. W tabeli 10 przedstawiono strukturę gałęziową sprzedaży zagranicznej usług w Polsce.

Z tabeli 10 wynika, że w polskim eksporcie usług przed kryzysem finansowym (lata 2004-2007) dominującą pozycję zajmowały tzw. usługi tradycyjne, czyli transportowe i turystyczne, które stanowiły łącznie ponad połowę całości wymiany. W roku 2011 poziom eksportu usług rynkowych i pozostałych usług przekroczył po-

Tabela 10. Struktura gałęziowa eksportu usług w Polsce w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Usługi rynkowe	13 332	16 249	20 457	28 607	35 263	28 596	32 400	36 944
– transport	4 175	5 464	6 972	9 232	10 926	8 643	8 777	10 599
– turystyczne	5 769	6 288	7 216	10 519	11 707	8 921	9 454	10 639
– pozostałe usługi	3 388	4 497	6 270	8 855	12 629	11 032	14 169	15 700

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

ziom początku kryzysu. Warto zatem szczegółowo – podobnie jak w przypadku eksportu usług globalnie i w Unii Europejskiej (traktując eksport jako wyznacznik konkurencyjności gospodarek) – zbadać tendencje i zmiany w tym właśnie kierunku wymiany. W tabeli 11 zamieszczono szczegółowe dane dotyczące kategorii „pozostałe usługi”.

Tabela 11. Struktura gałęziowa eksportu „usług pozostałych” w Polsce w latach 2004-2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Telekomunikacja	276	279	347	451	544	517	Brak danych	Brak danych
Budownictwo	656	866	1 221	1 607	1 907	1 485	1 292	1 486
Ubezpieczenia	63	68	96	19	143	24	181	411
Finansowe	160	218	217	391	551	420	553	476
Komputerowe i IT	198	197	408	662	933	879	1 545	2 103
Oplaty licencyjne i podobne należności	30	63	38	100	232	104	247	271
Inne usługi biznesowe	1 892	2 681	3 746	5 380	8 036	7 335	9 506	9 939
Osobiste kultura i rekreacja	91	94	148	192	205	140	283	431

Źródło: jak w tabeli 7.

W tabeli 11 można zauważyć, że w roku 2009 – w porównaniu z rokiem 2008 – nastąpił spadek eksportu usług w każdej badanej kategorii. Największe obniżenie poziomu zagranicznej sprzedaży – aż o 83%! – zanotowano w przypadku usług ubezpieczeniowych (z 143 mld USD w roku 2008 do 24 mld USD w 2009 r.) W roku 2011 poziom eksportu tylko w przypadku usług finansowych i budownictwa nie osiągnął poziomu sprzed kryzysu. Kolejnym analizowanym kierunkiem będzie import. W tabeli 12 przedstawiono strukturę gałęziową importu usług w Polsce.

Jak widać w tabeli 12, w polskim imporcie usług przed kryzysem finansowym (lata 2004-2007) dominującą pozycję zajmowały tzw. usługi tradycyjne, czyli trans-

Tabela 12. Struktura gałęziowa importu usług w Polsce w latach 2004 – 2011 (w mln USD)

Kategoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Usługi rynkowe	13 173	15 356	19 387	23 655	29 724	23 576	28 781	30 787
– transport	2 934	3 338	4 239	5 657	7 145	5 202	6 101	6 689
– turystyczne	4 772	5 578	7 214	7 738	9 674	7 280	8 151	7 991
– pozostałe usługi	5 469	6 440	7 934	10 261	12 905	11 094	14 529	16 104

Źródło: jak w tabeli 7.

portowe i turystyczne, które stanowiły łącznie ponad połowę całości importu. W roku 2011 poziom importu w kategorii usługi rynkowe i pozostałe usługi powrócił do poziomu sprzed początku kryzysu.

6. Główni eksporterzy i importerzy usług

W ostatniej części niniejszego opracowania zostanie dokonana analiza głównych eksporterów i importerów usług. Metoda badań jest następująca: za lata 2004-2011 obliczono sumę eksportu lub importu usług krajów, które są objęte statystykami Światowej Organizacji Handlu. Następnie wybrano pierwszą dziesiątkę według kryterium suma eksportu/importu usług – narastająco – w latach 2004-2011. Do analizy zarówno eksportu, jak i importu dodano Polskę, aby ocenić pozycję naszego kraju w tych badaniach. W tabeli 13 zamieszczono głównych dziesięciu eksporterów usług na świecie w latach 2004-2011. Zsumowano zagraniczną sprzedaż usług w każdym roku i obliczono narastającą wartość eksportu dla danego kraju.

Tabela 13. Główni eksporterzy usług na świecie, lata 2004-2011 (w mln USD)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Razem 2004-2011
USA	322723	352557	393405	462529	510474	475979	518335	580864	3 616 866
Wielka Brytania	193860	204115	232289	283611	282237	228256	226844	273733	1 924 945
Niemcy	139307	160594	187830	221929	255789	225756	232394	253381	1 676 980
Francja	113899	121477	127688	148194	165351	141974	142605	166612	1 127 800
Japonia	89 668	102071	115140	127060	146440	125918	138875	142482	987654
Hiszpania	85 344	94 011	105537	126747	141750	121517	123010	140327	938243
Chiny	62 056	73 909	91 421	121654	146446	128599	170248	182433	976766
Holandia	82 769	90 124	94 510	109084	123037	111352	113257	133525	857658
Włochy	83 480	88 315	97 372	110439	114526	93 953	97 091	105184	790360
Indie	37 931	52 199	69 456	86 612	106745	92 631	123277	136553	705404
Polska	13 332	16 249	20 457	28 607	35 263	28 596	32 400	36 944	211848

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramHome.aspx?Language=E> (6.03.2013).

Z tabeli 13 wynika, że w eksporcie usług w omawianym okresie dominowały na świecie następujące kraje: USA, Wielka Brytania, Niemcy, Francja i Japonia. Na liście dziesięciu krajów znajduje się aż sześć państw Unii Europejskiej, co świadczy o wysokim potencjale naszej części świata w eksporcie usług. Pozycja Polski jest w tym zestawieniu niezadowolająca – nie mieścimy się w pierwszej dziesiątce eksporterów usług na świecie. Wynik z roku 2011 jest najlepszy w badanym okresie (ponad 36 mld USD), co można ocenić jako początek pozytywnego trendu. W tabeli 14 zamieszczono głównych dziesięciu importerów usług na świecie w latach 2004–2011. Zsumowano zagraniczne zakupy usług w każdym roku, obliczono narastającą wartość importu dla danego kraju. Do analizy, podobnie jak przy eksporcie usług, dodano Polskę.

Tabela 14. Główni importerzy usług na świecie, lata 2004-2011 (w mln USD)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Razem 2004-2011
USA	252 266	270 629	305 000	334 624	365 013	334 310	358 074	395 268	2 615 184
Niemcy	195 259	210 142	224 081	258 682	288 401	252 543	259 737	289 091	1 977 936
Wielka Brytania	145 096	158 472	170 273	196 212	194 715	157 501	160 938	170 426	1 353 633
Japonia	119 925	122 369	133 900	148 685	167 443	146 965	155 800	165 811	1 160 898
Chiny	71 602	83 173	100 327	129 254	158 004	158 107	192 174	236 531	1 129 172
Francja	98 522	106 046	112 134	128 256	140 324	126 000	128 931	143 475	983 688
Włochy	81 690	88 448	98 032	118 554	127 207	107 094	107 939	113 987	842 951
Holandia	78 710	83 590	86 008	97 393	111 273	107 522	106 103	118 174	788 773
Irlandia	65 286	71 483	80 050	94 487	110 703	104 199	108 337	114 336	748 881
Australia	27 377	29 909	31 600	39 197	47 613	40 611	50 218	59 517	322 237
Polska	13 176	15 356	19 387	23 655	29 724	23 576	28 781	30 787	184 442

Źródło: jak w tabeli 13.

Z tabeli 14 wynika, że w imporcie usług w omawianym okresie dominowały na świecie następujące kraje: USA (ponownie 1. pozycja), Niemcy (w eksporcie na 3. miejscu), Wielka Brytania (w eksporcie na 2. miejscu), Japonia (w eksporcie na 5. miejscu), Chiny (w eksporcie na 7. miejscu). Na liście wśród dziesięciu krajów znajduje się siedem państw Unii Europejskiej, o jedno więcej niż w przypadku eksportu usług. Świadczy to o wysokim potencjale naszej części świata także w imporcie usług. Również w tej analizie pozycja Polski jest niezadowolająca, nie mieścimy się w pierwszej dziesiątce importerów usług na świecie. Wynik naszego kraju z roku 2011 jest ponownie najlepszy w omawianym okresie. Warto zauważyć, iż w omawianym okresie – ujęcie narastające w latach 2004-2011 – więcej usług eksportowaliśmy (prawie 212 mld USD), niż importowaliśmy (ponad 184 mld USD).

Podsumowując przeprowadzone analizy, można stwierdzić, iż światowy kryzys finansowy i gospodarczy miał negatywny wpływ na wielkość zarówno eksportu, jak i importu usług. Dotyczy to ujęcia globalnego, krajów Unii Europejskiej oraz Polski.

Zaobserwowano też zmiany struktury gałęziowej międzynarodowej wymiany usług oraz w przypadku wielu krajów spadek wartości eksportu (Wielka Brytania, Japonia, Hiszpania, Włochy) i importu krajów-liderów światowego obrotu usługowego (Wielka Brytania, Włochy). Jednak w większości badanych krajów zaobserwowano większe obroty w roku 2011 niż w początkowym roku kryzysu (2008) – zarówno w eksporcie, jak i w imporcie, co może świadczyć o odwracaniu się negatywnego trendu dotyczącego międzynarodowych obrotów usługowych w analizowanych krajach i na świecie.

Literatura

<http://stat.wto.org/ServiceProfile/WSDBServicePFHome.aspx?Language=E>.

<http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramHome.aspx?Language=E>.

Kuźnar A., *Usługi w handlu międzynarodowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.

Non-Equity Modes of International Production and Development, World Investment Report 2011, www.unctad.org.

Pera B., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a eksport usług*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012.

Unctad Handbook of Statistics, New York Geneva, 2011, <http://www.unctad.org>.

Wróbel A., *Międzynarodowa wymiana usług*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.

Zysk W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012.

Zysk W., *Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2010*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Handel międzynarodowy w warunkach kryzysu gospodarczego. Implikacje dla Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012.

INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES IN THE YEARS 2004-2011

Summary: The article presents a study on the size of the international trade in services in the world, the European Union and Poland, the changes in the branch structure of international trade in services and the main exporters and importers of services. The research included the years 2004-2011, which allowed the analysis of the phenomena both from before the economic crisis, as well as during its duration. In most cases, higher turnovers were observed in 2011 than in the early years of the crisis (starting in 2008) – both in exports and imports, which may indicate a reversal of the negative trend of international trade in services.

Keywords: trade in services, exports and imports of services in the world, Europe and Poland, trade in services and the economic crisis.